

The moulding of the informational competence of junior specialists technical profile was enlightened in the article. The competent approach for the specialists training is considered by the author as the ability on the basis of professional knowledges to solve the problems which rise in the modern production. The abilities of the studying subjects is considered in the moulding of the informational competens of the college students.

Keywords: competence, competense, informative competence, junior specialists of technical type, of informatively-communication technologies.

УДК 378:37.041
ББК 74.58

Л.В. Мельник
м. Вінниця, Україна

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Постановка проблеми. Сучасному суспільству необхідні фахівці, які здатні оперативно приймати нестандартні рішення, діяти творчо й якісно. Одним із основних засобів формування цих рис є використання інтерактивних технологій у навчальних закладах.

Актуальність дослідження питань готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до застосування інтерактивних технологій найчастіше пов'язується науковцями з необхідністю підготовки освіченої особистості, здатної до творчої самореалізації в навчальному процесі. Часи змінились і нове інформаційне суспільство ставить нові вимоги до професійних якостей педагога, який вчить і формує людину нового суспільства. У процесі інтерактивного навчання учитель виступає як організатор процесу навчання, консультант, співрозмовник, одностудент. Через застосування ним інтерактивних технологій формуються в учнів якісні риси громадянина. Для такої організації навчання потрібен учитель, що мислить інтерактивними категоріями і володіє новими, інтерактивними методиками. Такого вчителя здатні підготувати викладачі, які самі йдуть у ногу з часом, мають відповідні знання і можуть навчати своїх студентів працювати за інтерактивними технологіями.

Аналіз останніх досліджень переконує в тому, що предметом уваги науковців були проблеми, пов'язані з професійною підготовкою майбутніх фахівців у вищій школі. Це – дослідження С. Гончаренка, В. Гриньової, Р. Гуревича, І. Зязюна, Н. Кічук, Л. Кондрашової, Р. Кузьменко, М. Лещенко, Н. Миропольської, Н. Мойсеюк, Н. Ничкало, О. Олексюк, М. Сметанського, О. Сухомлинської, Г. Тарасенко, Г. Шевченко та ін. Технологічний підхід у підготовці вчителя досліджувався такими вітчизняними фахівцями, як В. Бондар, В. Євдокимов, М. Лещенко, А. Нісімчук, О. Падалка, О. Пехота, І. Смолюк, О. Шпак та ін., які сформулювали основні наукові положення щодо визначення змісту та форм технологічної підготовки вчителів.

Мета публікації полягає у висвітленні методики експериментального дослідження ефективності педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів до застосування інтерактивних технологій.

Виклад основного матеріалу. Для визначення педагогічних умов розвитку формування готовності майбутніх учителів до застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі нами було проведено експериментальне дослідження, у ході якого було здійснено педагогічний пошук шляхів удосконалення фахової підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей; з'ясовано рівень готовності студентів до застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі; визначені педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до застосування інтерактивних технологій; встановлено та

проаналізовано динаміку змін, як окремих компонентів, так і рівнів готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі під впливом визначених нами умов.

Мета формувального етапу експерименту полягала в експериментальній перевірці ефективності розроблених нами педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі (мотиваційне забезпечення оволодіння інтерактивними технологіями майбутніми вчителями гуманітарних спеціальностей у навчальному процесі ВНЗ; оволодіння майбутніми вчителями етапами організації навчального заняття із застосуванням інтерактивних технологій; урахування особливостей контролю умінь і навичок майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі застосування інтерактивних технологій); апробації комплексу методів і прийомів, які здійснюють цілеспрямований вплив на формування досліджуваної якості.

Відповідно до мети, з урахуванням концептуальних засад дослідження та результатів констатувального етапу експерименту, було визначено такі завдання, формування в студентів мотивації застосування інтерактивних технологій; системи відповідних мотивів і цінностей; активізація педагогічного процесу за допомогою реалізації визначених педагогічних умов; розробка методики формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі; залучення студентів до активної навчальної діяльності з використанням інтерактивних технологій; аналіз і оцінка результатів дослідно-експериментальної роботи.

Формувальний етап експерименту проводився в три етапи: мотиваційно-організаційний; когнітивно-діяльнісний і рефлексивно-продуктивний. Протягом всього експерименту в контрольній групі заняття проводилось традиційно, за усталеною схемою, за типовими навчальними планами і складеними у відповідності до них навчальними робочими програмами.

В експериментальній групі заняття розроблялись і проводились відповідно до запропонованих нами напрямів організації навчального процесу певними етапами.

Основним принципом формувального етапу експерименту ми обрали поступовість. Згідно з ним формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі найкраще здійснювати поетапно. Поетапність дозволяє досягти високої якості розвитку певних знань, умінь при мінімальній затраті сил і часу (П. Гальперін, В. Давидов, Н. Талізін).

Для формувального етапу експерименту нами були визначені такі послідовні етапи:

- мотиваційно-організаційний;
- когнітивно-діяльнісний;
- рефлексивно-продуктивний.

Хоча варто зазначити, що поділ на етапи дещо умовний тому, що досліджувана якість – це цілісна система, отже, формування і розвиток кожного структурного компонента цієї системи відбувається у динамічній єдності.

Мотиваційно-організаційний етап формувального етапу експерименту здійснювався в першому-другому семестрах навчання студентів і спрямовувався на вирішення наступних завдань:

- розвиток у студентів мотивів застосування інтерактивних технологій у майбутній професійній діяльності;
- розвиток потреб, пов'язаних із використанням інтерактивних технологій, інтенсивності та стійкості емоцій, прагнень, бажань стосовно оволодіння інтерактивними технологіями;

- розвиток у майбутніх учителів стійкого інтересу до застосування інтерактивних технологій у професійній діяльності;
- усвідомлення важливості використання інтерактивних технологій у професійній діяльності на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства;
- формування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів із урахуванням використання інтерактивних технологій.

Зміст даного етапу включає:

- засвоєння теорії та методики застосування інтерактивних технологій;
- ознайомлення студентів із інноваційними підходами до змісту та форм організації навчального процесу, сучасними інтерактивними технологіями;
- вивчення передового педагогічного досвіду використання інтерактивних технологій навчання.

Загалом, мотиваційно-організаційний етап був спрямований на створення теоретичного та мотиваційного фундаменту для подальшого формування у студентів гуманітарних спеціальностей практичних умінь і навичок застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі.

Реалізація завдань мотиваційно-організаційного етапу відбувалась серед студентів експериментальної групи на заняттях з іноземної мови з метою формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі. Для майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі вивчення будь-якого предмету, зокрема, іноземних мов важливо поступово усвідомити переваги інтерактивних методик і технологій викладання, в яких закладено розвиваючий потенціал: здатність розвивати критичне мислення, збагачувати уяву та почуття, вдосконалювати загальну культуру спілкування та соціальну поведінку загалом. Саме інтерактивні технології навчання іноземним мовам створюють необхідні передумови як для розвитку мовленнєвої компетенції студентів, так і для формування умінь приймати колективні й індивідуальні рішення з метою виховання активних громадян суспільства.

Вагомою складовою експериментальної програми було проведення науково-методичного семінару для викладачів університету «Впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес вищого начального закладу». Ми вважали такий захід необхідним у своєму дослідженні, адже інтерактивні методи потребують багато часу для підготовки як тих, хто навчається, так і того, хто навчає. Починати слід із поступового використання цих методів. До інтерактивних методів, як справедливо вважають науковці, потрібно звикнути й отримати певний досвід їх використання. Мова велась про методику підготовки до інтерактивних занять. Ми рекомендували використовувати спочатку прості інтерактивні методи – роботу в парах, малих групах, мозковий штурм та ін. Безумовно, не всі викладачі після роботи на науково-методичному семінарі стали використовувати в своїй роботі інтерактивні методи (для нас було особливо важливо, щоб використовували ті, хто працює з експериментальними групами). Однак це дає додаткові можливості для професійного зростання, для зміни себе, для навчання разом із тим, хто навчається. Ми наголошували на тому, що після кількох ретельно підготовлених занять викладач зможе відчувати, як змінилося ставлення до нього, а також сама атмосфера в групі, і це буде додатковим стимулом для роботи з інтерактивними технологіями.

Другий етап формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до застосування інтерактивних технологій – **когнітивно-діяльнісний**.

Він був спрямований на вирішення таких завдань:

- створення знаннєвої бази стосовно оволодіння інтерактивними технологіями; забезпечення студентів достатніми та необхідними знаннями для якісного й ефективного впровадження інтерактивних технологій у навчальному процесі;

- формування елементарних навичок застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі;

- постановка перспективних цілей у процесі оволодіння інтерактивними технологіями в контексті майбутньої професійної діяльності.

Зміст роботи на когнітивно-діяльнісному етапі включає:

- вивчення особливостей використання інтерактивних технологій у навчальному процесі;

- проектування власного стилю майбутньої професійної діяльності з урахуванням використання інтерактивних технологій;

- організація різноманітної діяльності з розвитку умінь застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі.

Ці завдання вирішувались за допомогою використання таких методів: інтерактивний тренінг, «Коло ідей», метод «Прес», «Займи позицію», рольова гра, синектика, аналіз дилем, дискусія, ток-шоу та ін.

Варто зазначити, що О. Пометун і Л. Пироженко застерігають від бездумного захоплення «іграми заради самих ігор» і пропонують на одному занятті використовувати одну (максимум дві) інтерактивну вправу, а не їх калейдоскоп, адже використання інтерактивних технологій у навчальному процесі не має бути самоціллю, а лише засобом підвищення його ефективності. Водночас необхідним чинником такого навчання вважаємо дотримання принципу систематичності в застосуванні інтерактивних технологій. Такої ж думки дотримується і Л. Кратасюк, яка зазначає, що «важливо в навчально-виховному процесі передбачити системне використання інтерактивних методів навчання, досягаючи на кожному з етапів пізнання раціонального співвідношення парної, групової й індивідуальної діяльності» [39].

Цілком погоджуючись з думкою О. Пометун [3], вважаємо, що опанування нових методів навчання подібно до опанування нового прийому в спорті: треба побачити, як це виконується, спробувати виконати під наглядом когось, хто знає, як це треба робити, і потім вислухати пропозиції щодо власного виконання. Тренінги з оволодіння інтерактивними технологіями саме так і мають бути організовані: студент бере участь у демонстраційних заняттях, як учень, потім обговорює ці методи та вчиться, як їх застосовувати, а потім проводить фрагмент уроку, використовуючи ці методи самостійно.

Основна ідея підходу до навчання в умовах використання інтерактивних технологій полягає в тому, щоб перенести акцент із різного виду вправ на активну розумову діяльність майбутніх учителів. Особливою популярністю на практичних заняттях з ряду предметів гуманітарного циклу користується такий вид діяльності як робота в малих групах.

Роботу в малих групах варто використовувати для вирішення складних проблем, що потребують колективного розуму. Ми використовували малі групи тільки в тих випадках, коли навчальне завдання вимагало спільної, а не індивідуальної роботи. Послугуючись результатами дослідження С. Гончарова С. [2], роботу в малих групах ми організовували наступним чином:

- переконалися, що студенти володіють знаннями й уміннями, необхідними для виконання завдання. (Якщо робота є надто складна для більшості студентів - вони не будуть докладати зусиль);

- об'єднали студентів у групи. На початку нашого експериментального дослідження ми розпочали з груп, що складалися з трьох студентів, у процесі формування малих груп ми остерігалися навішування будь-яких «ярликів» на студентів;

- запропонували студентам пересісти по групах і переконалися в тому, що студенти сидять по колу — «пліч о пліч», один проти одного. Всі учасники малої групи мають добре

бачити один одного для подальшого спілкування в процесі обговорення завдання та прийняття рішення;

– повідомили студентам про ролі, котрі вони мають розподілити між собою та виконувати під час групової роботи:

Керівник малої групи:

- зачитав завдання, яке має виконати група;
- організував порядок виконання;
- запропонував учасникам команди висловлюватися по черзі;
- заохочував групу (команду) до роботи;
- підбив підсумки роботи;
- визначив доповідача.

Секретар малої групи:

- вів записи результатів роботи групи (записи вів коротко та розбірково);
- як член групи, був готовий висловити думки групи під час підбиття підсумків або допомогти доповідачу.

Посередник:

- стежив за часом, відведеним на роботу;
- заохочував групу до роботи;
- вводив додаткову інформацію, якщо бачив у цьому потребу.

Доповідач:

- чітко висловлював думки групи, щодо шляхів вирішення завдання;
- доповідав про результати роботи групи.

Ми дали кожній малій групі конкретне завдання та рекомендації щодо організації групової роботи, намагаючись зробити їх максимально чіткими. Кожна група мала достатньо часу на виконання завдання. Ми були готові до певного дискомфорту в аудиторії, підвищеного шуму, який характерний для методу спільного групового навчання. Після виконання завдань кожна група подала свої результати. Наприкінці заняття ми запитали студентів, чи була проведена робота корисною та використали їхні ідеї наступного разу.

Третій етап формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до застосування інтерактивних технологій – **рефлексивно-продуктивний**.

Рефлексивно-продуктивний етап був спрямований на вирішення таких завдань:

- розвиток умінь проектування способів застосування інтерактивних технологій;
- розвиток умінь організовувати навчальний процес із застосуванням інтерактивних технологій;
- вироблення умінь студентів здійснювати творчий підхід до вибору та використання інтерактивних технологій у навчальному процесі;
- вироблення навичок самоконтролю, самооцінки стосовно оволодіння інтерактивними технологіями.

Зміст роботи на третьому етапі експерименту включає:

- накопичення кожним студентом власного «банку» інтерактивних технологій;
- організація інноваційної діяльності студентів щодо використання інтерактивних технологій під час різних видів активної педагогічної практики.

Для вирішення завдань цього етапу ми використовували: групову роботу, рольові ігри, мозковий штурм, роботу на розвиток припущення, роботу на розвиток уяви, роботу за методом «ажурної пилки», метод проектів, метод портфоліо та ін.

Серед завдань експериментальної роботи були такі:

1. Обрати тему з навчального предмета (наприклад, з іноземної мови).

2. Розробити власний інтерактивний прийом або кілька, котрі доцільно було б використати в процесі вивчення даної теми.

3. Проаналізувати один із конспектів уроку, розроблених Л. Кратасюк і Л. Варзацькою [1]. Які інтерактивні методи в них використовуються та з якою метою?

4. Охарактеризувати один із методів інтерактивного навчання (на вибір), визначити його особливості, мету й умови застосування. Подати конкретні приклади.

5. Розробити план-конспект уроку з самостійно обраної теми для 6-11 класу, передбачивши застосування інтерактивних методів навчання.

Завдання такого типу, як показав експеримент, виявились особливо ефективними для розвитку операційного компонента готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до застосування інтерактивних технологій, зокрема вмінь проектувати способи застосування ІТ.

Отже, застосування інтерактивних технологій у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів є надзвичайно важливим.

Література:

1. Варзацька Л. Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади / Л. Варзацька, Л. Кратасюк // Дивослово. – м2005. – № 2. – С. 5 – 19.
2. Гончаров С.М. Інтерактивні технології навчання в кредитно-модульній системі організації навчального процесу / С.М. Гончаров // Навчально-методичний посібник. – Рівне: НУВГП, 2006. – 172с.
3. Пометун Олена. Інтерактивні методики та система навчання / О. Пометун. – К. : Шк.світ, 2007. – 112с.

Розроблена, теоретично доведена й експериментально перевірена методика формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі. Методика включає етапи: мотиваційно-організаційний, когнітивно-активний, рефлексивно-продуктивний.

Ключові слова: готовність майбутніх учителів до використання інтерактивних технологій, педагогічні умови, методика підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей, інтерактивні технології.

Разработана, теоретически обоснована и экспериментально проверена методика формирования готовности будущих учителей к использованию интерактивных технологий в учебном процессе. Методика включает этапы: мотивационно-организационный, когнитивно-деятельностный и этап рефлексивно-продуктивный.

Ключевые слова: готовность будущих учителей к использованию интерактивных технологий; педагогические условия; методика подготовки будущих учителей гуманитарных специальностей; интерактивные технологии.

It has been also proved that introduction of interactive technologies in preparation of future teachers which is based on the staged realization (motive-organizational, cognitive-active, reflexive-productive stages) is favorable to positive changes in the levels of future teachers» readiness to the using of interactive technologies in their studies.

Keywords: future teachers» readiness to the using of interactive technologies, pedagogical conditions, methods of future teachers» professional training, interactive technologies.